

DIJKVERBETERING STARNMEER

**CULTUURHISTORISCHE ONDERBOUWING
(BIJLAGE BIJ HET PROJECTPLAN)**

Alkmaar, 28 november 2017

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	5
ANALYSE	6
Opgave	6
Grondvorm	7
Ruimteform	16
Beeldstructuur	17
AANBEVELINGEN	22
Algemeen	22
Dijkprofiel	22
Landschapstypen	23
Cultuurhistorische objecten	24
Beleving langs routes	24
BRONNEN	25

INLEIDING

Het doel van de cultuurhistorische onderbouwing is het in beeld brengen van de cultuurhistorische waarden van de dijk van de Starnmeer en een advies te geven hoe met deze waarden om te gaan bij de dijkverbetering.

Deze cultuurhistorische onderbouwing is gemaakt ten behoeve van de dijkverbetering van de Starnmeer. Het vormt een bijlage bij het projectplan.

In het hoofdstuk 'Analyse' beschrijven we de opgave, ontwikkelingsgeschiedenis en cultuurhistorische objecten, de ruimtelijke opbouw en de beeldbepalende elementen. Dit geeft een indruk van de cultuurhistorische waarden uit verschillende tijdsperioden en van wat daar nu nog terug te vinden is in de Starnmeer. Op basis van de analyse worden in het hoofdstuk 'Aanbevelingen' aanwijzingen gegeven op welke wijze de cultuurhistorische waarden mee te nemen bij de dijkverbetering.

Binnen deze opdracht beschouwen we het plangebied binnen de te verbeteren dijksecties. Dit bestaat uit de droogmakerij Starnmeerpolder en de veenpolders Kogerpolder, Oostwouderpolder en Markerpolder. Dit gebied is ongeveer 860 ha groot. De polder Kamerhop, hoewel ook onderdeel van de Starnmeer, laten we in dit onderzoek buiten beschouwing omdat het gebied ruimtelijk los staan van de dijkverbeteringsopgave.

ANALYSE

Dit hoofdstuk beschrijft de context van de dijkverbetering; de stand van zaken, de huidige situatie, de nieuwe plannen en de ruimtelijke analyse van het plangebied.

OPGAVE

Het hoofdstuk 'opgave' beschrijft de huidige situatie, de opgave voor de nieuwe situatie en het vigerende ruimtelijke beleid.

BESTAANDE SITUATIE

De dijkverbetering heeft betrekking op het bedijkte gebied rondom de Starnmeerpolder en wordt begrensd tussen het Noordhollandsch Kanaal, de Knollendammervaart, de Markervaart en het Kogerpolderkanaal. Het bedijkte gebied bestaat uit de Starnmeerpolder, de Kogerpolder, Oostwouderpolder en Markerpolder. Het stelsel van dijken vormt een ring rondom dit gebied, grotendeels met wegen op de dijken. De Starnmeer viel droog in 1643 en bestaat in 2018 dus 375 jaar. In de loop der tijd zijn de dijken al meerdere malen versterkt en lokaal zijn dijken sloten verlegd en gedempt. Uit recent onderzoek blijkt dat een deel van

de dijken rondom het gebied is afgekeurd en verbeterd moet worden.

TOEKOMSTIGE SITUATIE

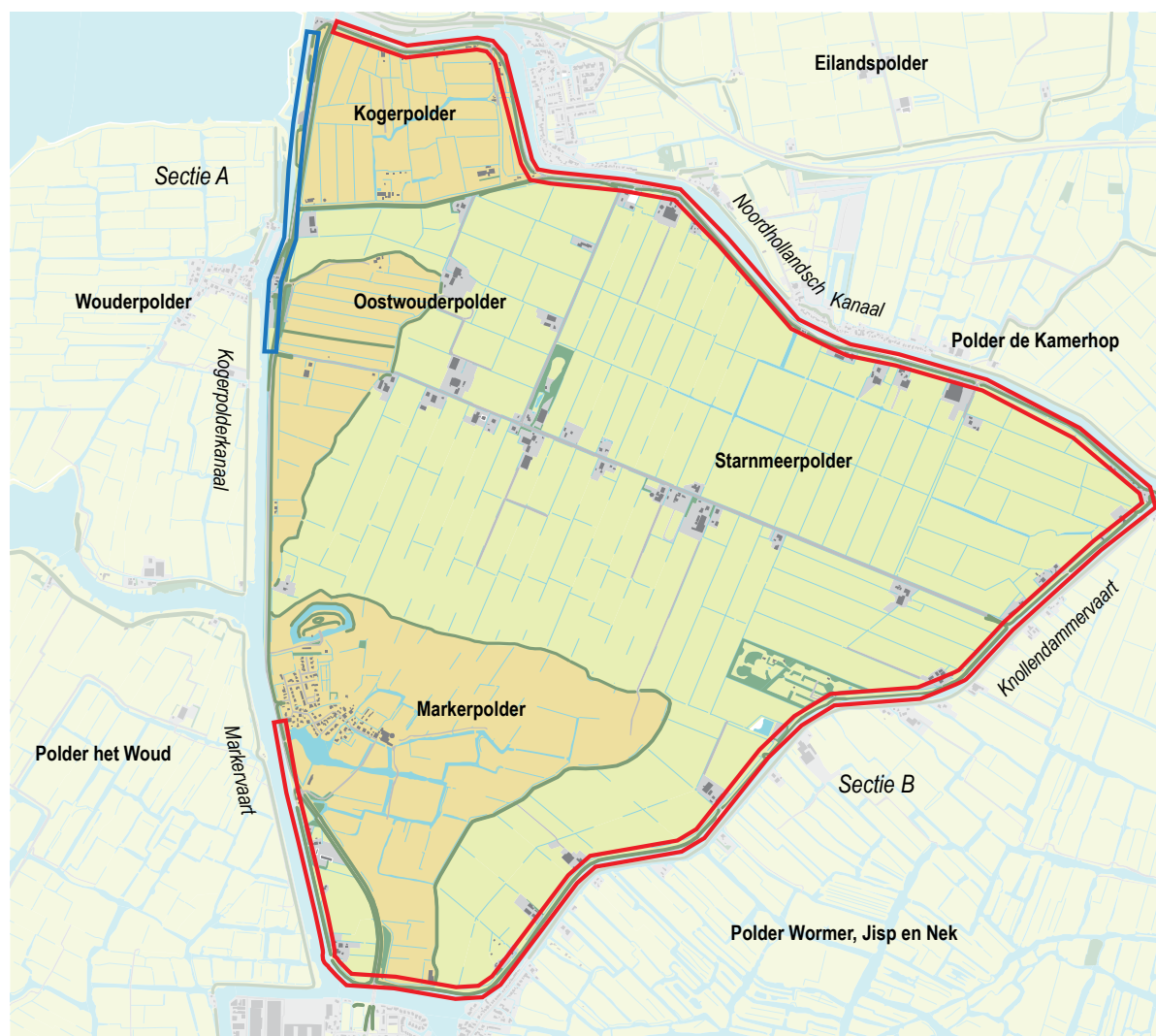
De afgekeurde dijken zijn onderverdeeld in een sectie A en B.

Sectie A

Dit deel beslaat het noordwestelijke deel van het bedijkte gebied en loopt vanaf de Kogerbrug tot aan de Middelweg. De dijk is hier de dijk langs het Kogerpolderkanaal. Hier moet de hoogte en de binnenwaartse stabiliteit worden verbeterd. De werkzaamheden bij sectie A bestaan uit het aanvullen van het bestaande talud met grond.

Sectie B

Dit deel betreft de noord-, west- en zuidzijde van het

Figuur 1: de afgekeurde secties

bedijkte gebied en loopt van de Kogerpolderbrug tot aan Markenbinnen/N246 (uitgezonderd Spijkerboor). Binnen deze sectie moet de binnenwaartse stabiliteit (STBI) worden verbeterd. De werkzaamheden bestaan uit het aanvullen of ophogen van een berm en het verplaatsen van de sloot landinwaarts. Dit heeft gevolgen voor de elementen in het landschap die direct op de dijk aansluiten, zoals erven van huizen en boerderijen. De sectie bestaat uit de dijken langs het Noordhollandsch Kanaal en de Knollendammervaart. De dijken zijn als één sectie benoemd omdat de maatregelen en de ruimtelijke kenmerken langs deze dijken grotendeels overeenkomen.

BELEIDSKADERS

De provincie Noord-Holland kent de *Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie (2013)*. De voorgenomen werkzaamheden voor de dijktrajecten vallen niet binnen de ontwikkelingen waarvoor in de verordening specifieke regels zijn opgesteld (bijvoorbeeld verstedelijking of ruimte-voor-ruimte). Wel stelt de verordening dat ontwikkelingen in het buitengebied getoetst worden aan de *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie*.

Het beleid binnen deze leidraad is toegespitst op het behouden en versterken van de kernkwaliteiten van de verschillende landschappen. Het plangebied valt binnen de typen veenpolderlandschap en droogmakerijenlandschap. De kernkwaliteiten van deze landschappen komen aan bod in de paragraaf over de grondvorm.

De *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie* benoemt het behoud van het aangelegde watersysteem met hoofdtochten en hoofdemaal. Met de dijkversterking is het een aandachtspunt dat deze kenmerkende watergangen blijven behouden.

Daarnaast benoemt het beleid het Noordhollandsch Kanaal als een historische waterweg. Het benoemt het behoud van het kanaal als structurerend element in het landschap met accent op de samenhang tussen kanaal en het omringende landschap. In het kader van de dijkverbetering is het zorgdragen van de herkenbaarheid van de dijk in relatie tot het kanaal van belang.

De polder de Starnmeer is onderdeel van *Nationaal Landschap Laag Holland*, dat vanwege de grote natuur- en cultuurwaarden is beschermd. Het beleid voor dit landschap richt zich op het behoud van de grote openheid, de inrichtingspatronen en karakteristieken in het gebied. Daarnaast valt de gehele polder valt binnen het beleid van UNESCO-werelderfgoed Stelling van Amsterdam. In dit beleid is de Stelling opgedeeld in drie zones: de stellingzone, de kernzone en de monumentenzone. Voor elke zone geldt naast de *Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie* (artikel 20 t/m 22) een specifiek beleid. Daarnaast is het *Provinciaal Beeldkwaliteitsplan Stelling van Amsterdam* van toepassing. Dit plan fungeert als een beleidsinstrument dat ruimte geeft om nieuwe ontwikkelingen rondom de Stelling van Amsterdam te sturen en te faciliteren.

Langs de dijk is verder een aantal monumenten gelegen, bestaande uit zowel gemeentelijke, provinciale als rijksmonumenten. Hiervoor gelden de betreffende monumentenverordeningen die gericht zijn op behoud en bescherming van de monumenten. Wijzigingen aan de monumenten zijn vergunningsplichtig.

GRONDVORM

De grondvorm is de basis van het huidige landschap. Het verklaart morfologie van het landschap en de dorpen binnen het landschap; hoe is het opgebouwd en hoe het is gevormd vanuit de menselijke occupatie?

VEENPOLDERS EN VEENRIVIEREN

Het plangebied heeft zijn oorsprong in het veenpakket dat hier lag en is gevormd door de stroming van verschillende grillig lopende veenrivieren: hier kwamen de Bamestra (Beemster), de Stierop en de Wormer (Zaan) samen en stroomde via de Scimere (Schermer) en Dije naar het zeegat bij Bergen (zie figuur 2). De menselijke occupatie begon met de ontginning van het veenpakket vanaf de vroege middeleeuwen. Dit deed men door sloten te graven om het veen te

Figuur 2: theoreetisch model van de loop van de veenrivieren (bron: Zee van Land, 2005)

ontwateren en zo landbouwgrond te winnen. De ontginning leidde als gevolg van de oxidatie van het veen tot snelle maaiveldafvaling waardoor het verval van de riviertjes sterk afnam. Ze groeiden uit tot meren. Zo ontstond er in dit gebied een eilandenrijk van veenlandjes.

Het plangebied groeide zo uit tot het Stermeer, dat in direct contact stond met de eveneens tot meren uitgroeide Beemster en de Schermer. De waterlopen die de meren verbonden zijn nog herkenbaar in het huidige landschap als de Kamerhop (de naamgever van de huidige polder) en de Stierop (bij het huidige plaatsje Stierop). De vorm van het oude Stermeer is nog terug te vinden in de loop van het oude veenland dat in en om het plangebied ligt: de randen van de Markerpolder (oorspronkelijk deel van de polder het

Figuur 3: veeneilanden rondom de Starnmeer
(bron: Zee van Land, 2005)

Woud), de Oostwouderpolder (oorspronkelijk deel van de Woude/Wouderpolder), de Kogerpolder, de westelijke rand langs polder Wormer, Jisp en Nek en de noordelijke rand langs de Eilandspolder (polder de Kamerhop is hierbij onderdeel van de droogmakerij Starnmeer, hier liep oorspronkelijk de grens tussen het Stermeer en de Eilandspolder).

DIJKKRINGEN

Om het veenland tegen de kracht van het water te beschermen werden de veeneilanden dijken opgeworpen. Doordat deze dijken uiteindelijk de veenlanden omsloten, ontstonden de eerste ringdijken en de eerste polders (zie figuur 4). Over het open water van de Purmer, de Beemster, het Stermeer en de Schermer liepen belangrijke transport- en handelsroutes over water tussen de grote steden Alkmaar, Purmerend en Edam.

DROOGMAKERIJEN

Om de kracht van het water in te dammen en nieuw landbouwareaal voor de groeiende Hollandse bevolking te winnen, werd vanaf de 16e eeuw de uitvinding van de molen gebruikt om de veenmeren droog te malen tot nieuw land. Door sterk gestegen pacht- en grondprijzen werd het droogmaken van meren gezien als een aantrekkelijke investering.

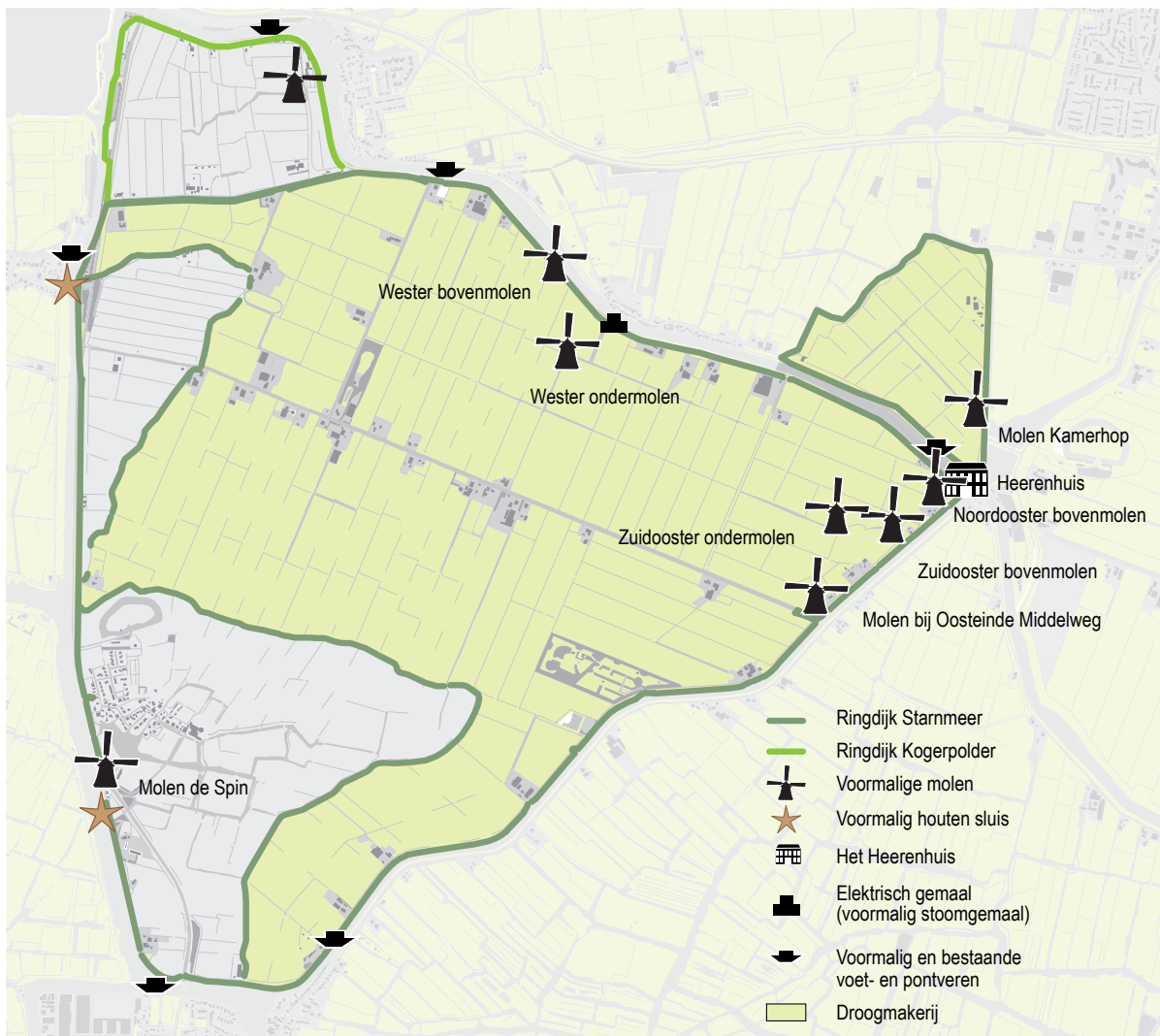
Met het droogleggen van het Stermeer is op initiatief van het dorp de Rijk begonnen in 1632, in samenwerking met ingenieur Leeghwater. In dat jaar werd het octrooi voor de drooglegging verleend. De ringdijk is gedicht in 1642 en het meer uiteindelijk als de Starnmeerpolder drooggelegd in 1643. De Starnmeer vormde het sluitstuk van de periode van grootschalige landaanwinning, begonnen met de droogmaking van de Beemster in 1612.

De drooglegging van de Starnmeer ging niet zonder moeite. De onderneming bleek uiteindelijk te duur voor de Rijk. Het droogleggen is uiteindelijk voortgezet door andere steden en rijke families uit onder andere Amsterdam.

Het gebied dat in de volksmond Starnmeer heet bestaat niet alleen uit de droogmakerij Starnmeerpolder. Delen van het oude veenland zijn binnen de ringdijken van de Starnmeer ingepolderd (Markerpolder, Oostwouderpolder). De Kogerpolder in het noordwesten bestaat ook uit oud veenland, maar werd in eerste instantie niet meegenomen binnen de ringdijk van de Starnmeer. Enkele jaren na de drooglegging van de Starnmeer is dit land echter uiteindelijk ook ingepolderd vanwege de aanleg van het Kogerpolderkanaal in de 19e eeuw en de bijbehorende ringdijken (de Kogerpolder bleef daarbij een zelfstandig waterschap). Hierdoor ligt er nu een dijk tussen de Starnmeer en de Kogerpolder, een kade die na de aanleg niet meer is opgehoogd en daardoor een mooi beeld geeft van het oorspronkelijke profiel van de ringdijken. De polder Kamerhop daarentegen lijkt los van de droogmakerij te staan door de scheiding van de Noorderringsloot, maar behoort wel tot de droogmakerij.

Figuur 4: dijkkringen op de veenpolders rondom Starnmeer omstreeks 1575
(bron: beeldbank Noord-Hollands Archief)

Figuur 5: onderdelen van de droogmakerij

TEGENSLAGEN BIJ DE DROOGLEGGING

1636 Knollendamervvaart

Op last van het Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen moest er een ringsloot en een ringdijk worden gegraven om water uit de ringvaart van de Beemster naar het zuiden af te voeren. De ringdijk is aangelegd op de veenmoerassen en buitendijkse landen aan de rand van de polder Wormer, Jisp en Neck. Dit is goed te zien in de plattegrond van de drooglegging en door de geringe hoogteverschillen tussen de ringdijk en het maaiveld.

1639 Markervvaart/Kogerpolderkanaal

De stad Alkmaar eiste vrije doorvaart vanaf de Zaan naar het noorden en afwatering van de Schermer naar de Nauernasche Vaart en het IJ. Hiervoor werden de Markervvaart en het Kogerpolderkanaal als vaart met Ringdijk aangelegd. Het doorsneed het oude land van de Wouderpolder (nu opgesplitst in de Westwouderpolder en Oostwouderpolder) en polder het Woud (het afgesplitste deel heet nu Markerpolder).

1642 Noorderringsloot/Noordhollandsch Kanaal

De steden Alkmaar, Purmerend en Edam eisten vervolgens ook een doorgang aan de noordzijde tussen de ringvaarten van Beemster en de Schermer. Hiervoor werd de Noorderringsloot aangelegd. Vanwege een efficiënte doorgang is het oostelijke deel zo recht mogelijk aangelegd en werd polder de Kamerhop (genoemd naar het riviertje dat ooit het Stermeer met de Beemster verbond) gescheiden van de Starnmeer. In de 19e eeuw is de Noorderringsloot samen met de ringsloten van de Beemster en de Schermer opgegaan in het Noordhollands Kanaal, dat het IJ met de zee bij Den Helder verbond.

VERKAVELING

De Starmmeer heeft in het hart een regelmatige verkaveling, opgezet vanuit de centrale as die gevormd wordt door de Middelweg. Aan de oostrand is de kavelstructuur een kwartslag gedraaid om goed aan te kunnen sluiten op de oostelijke ringvaart. In de smalle zones tussen de oude veeneilanden en de ringdijk ligt de verkaveling vaak haaks op de ringdijk. De verkaveling loopt door tot aan de teensloten van de dijk. De wegen sluiten haaks op de dijk aan en lopen met een talud recht op tot aan de kruin. In het zuidelijke smalle deel van de Starmmeerpolder is de Saendertocht een relict van de loop van de voormalige rivier de Wormer.

BEBOUWING

De eerste bebouwing binnen het plangebied waren de woonkernen op de veenontginningen: lintdorpen Markenbinnen en de Woude, dat als Woudhuizen ook nog voor een deel binnen de ringdijk lag. Na de droogmaking waren er vooral vrijliggende boerenerven bedacht langs de wegen in het gebied: de Middelweg, de Graftdijkerweg en een aantal langs de ringdijken.

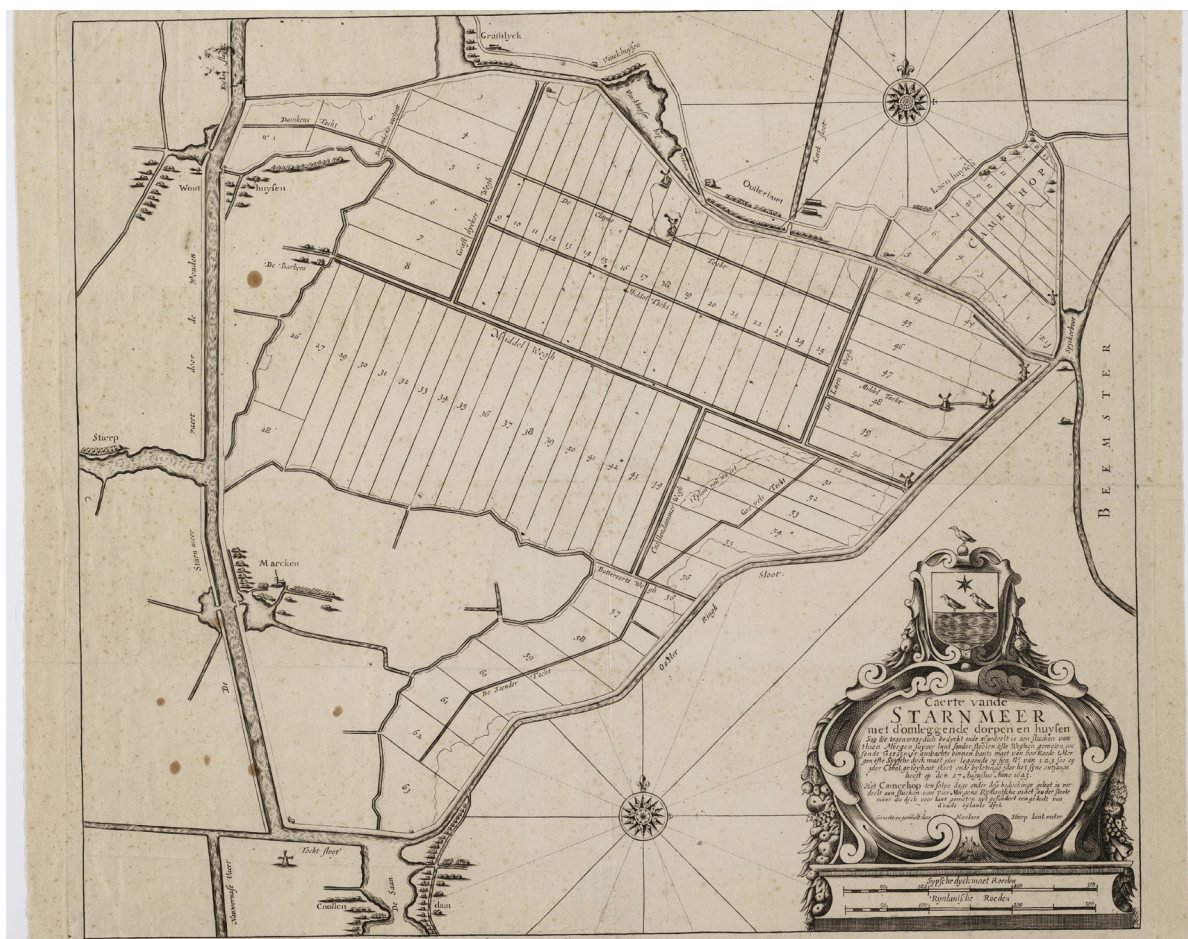
De bebouwing in de Oostwouderpolder verdween, terwijl er bij de brug en het pontveer bij Spijkerboor in de 20e eeuw juist een nieuw gehuchtje ontstond rondom het Heerenhuis, het oude Polderhuis dat tevens als veerhuis heeft gediend van het pontje naar de weg richting De Rijp. Markenbinnen groeide verder langs ringdijk van de Markervaart.

MOLENS

De diepste punten van het Starnmeer bevinden zich aan de noord- en noordoostzijde. Hier wordt het water uit de polder naar toe geleid en uitgemalen. De molens met molengangen zijn aangelegd op de hogere delen, zoals de restanten van veeneilanden of ingedijkte buitendijks land. Ter hoogte van Oost-Grafdijk lag een molengang bestaande uit de Wester benedenmolen en Wester bovenmolen. Aan de oostzijde aan de Knollendammervaart bij Spijkerboor stonden een aantal molens met molengang (Zuidooster ondermolen/Zuidooster bovenmolen/Noordooster bovenmolen/Ondermolen Middendoortocht). De molentochten en een aantal molenplaatsen zijn nog in het landschap zichtbaar of herleidbaar.

Twee molens van de Starnmeer waren uitgerust met een Vijzel. Het gaat om de eerste vijzelmolens inde tegio ten noorden van het IJ. In der tijd was dat een recente innovatie waarbij een hoogteverschil van c.a. 3 meter in 1 keer overbrugd kon worden in plaats van de c.a. 1,5 meter van het schepad.

Alle molens zijn inmiddels verdwenen. De aanname is dat de bovenwaterloop van de molens, die door de kruin van de dijk naar de ringvaart liepen, ook niet meer in het dijklichaam aanwezig zijn. De uitlaat van de Noordooster bovenmolen is nog aanwezig aan de ringvaart. De molenplaatsen zijn goed terug te vinden door de vorm van sloten en in de verkaveling. Mogelijk liggen er in de grond nog restanten van de fundering aan de voet van de dijk of in het dijktaalud.

Figuur 6: verkavelingsplan van de Starnmeer (1636-1650)
(bron: beeldbank Noord-Hollands Archief)

Figuur 7: Molen de Spin omstreeks 1900
(bron: beeldbank Noord-Hollands Archief)

MOLEN	BOUW	SLOOP
Kamerhopmolen*	1643 1821/22 (herbouw)	1734 1928/29 (afgeknot)
Noordooster bovenmolen*	1643	1875
Zuidooster ondermolen	1643	1821/22
Zuidooster bovenmolen	1643	1875
Molen bij Oosteinde Middelweg* (Butteroort)	1643	1827
Wester ondermolen (Toemaalder, Molen van Langenberg)	kort na 1643	1919
Wester bovenmolen (Uitmaalder, Molen van Siemen Koning)	kort na 1643	1919
Kogerpoldermolen	kort na 1643, 1823	1923
Molen bij Markenbinnen (de Spin)	1651	1927

* (waarschijnlijk) met vijzel

Figuur 8: overzichtstabel molens

GEMALEN

In 1873 is tegenover Oost-Grafdijk een stoomgemaal met een nieuwe aanvoersloot aangelegd, samen met een schuur en een woning voor de machinist. Het gemaal heeft dienst gedaan tot 1955. Met de komst van het stoomgemaal werden de molens overbodig. In 1919 is op dezelfde locatie een elektrisch gemaal bijgebouwd. Na 1977 zijn beide vervangen nadat het waterschap van Starnmeer en Kamerhop was opgegaan in het waterschap Het Lange Rond. Naast het (moderne) gemaal zijn de woning van de machinist en een werkschuur nog aanwezig.

INFRASTRUCTUUR EN VERBINDINGEN

Voet- of pontveren

Om de Starnmeer met de omgeving te verbinden zijn er in de loop der tijd een aantal verbindingen aangelegd. Bestaande voet- of pontveren zijn er op de hoek bij Spijkerboor en de Kamerhop, bij de Woude en bij Oostknollendam (zelfservice). Bij Oost-Grafdijk liggen er op de oever nog aanmeerplaatsen van een pont. Op een aantal andere plaatsen zijn de voet- en pontveren verdwenen, zoals op de plaats waar nu de Beatrixbrug ligt aan de zuidpunt van de Starnmeer (zie figuur 5). Deze vlotbrug wordt het eerst genoemd in 1839. In verband met de aanleg van de N246 is in de jaren 1958-1960 de huidige brug gebouwd. De eerste brug die het Starnmeer met de omgeving verbond was de brug bij Spijkerboor naar de polder Wormer, Jisp en Neck.

Noordhollandsch Kanaal

In 1819 werd aan de noordkant van de Starnmeer begonnen met de aanleg van het Noordhollandsch Kanaal. In 1824 werd het opengesteld voor de scheepvaart. De bestaande ringsloot aan de noordzijde werd verbreed en verdiept ten behoeve van zeewaardige schepen. Voor de verbreding werden waarschijnlijk aanpassingen aan de noordkant van de ringvaart gedaan, in het oude veenland. De dijken werden daarbij onder meer voorzien van jaagpaden. Om een en ander in goede banen te leiden werd onder meer aan de oostzijde van de Kogerpolder een dijk toegevoegd op buitendijks land. De molengang naar de boezem moest daarvoor worden verlengd naar de nieuwe dijk.

Bij het Kogerpolderkanaal en ter hoogte van de Vuile Graft werden vlotbruggen aangelegd. Om de vaart richting Zaanstad te verzekeren werd de Markervaart verbreed en de Kogerpoldervaart verbreed en rechtgetrokken. Voor de overslag van goederen is hier een losplaats voor houtschepen aangelegd aan de westzijde bij het Kogerpolderkanaal. Bij de aanleg van de kaden langs het Noordhollandsch Kanaal en het aanpassen van het Kogerpolderkanaal is de Kogerpolder visueel en ruimtelijk onderdeel gaan uitmaken van de Starnmeer. Voor het functioneren van het kanaal zijn op vele plaatsen bolders en seinen langs de kades

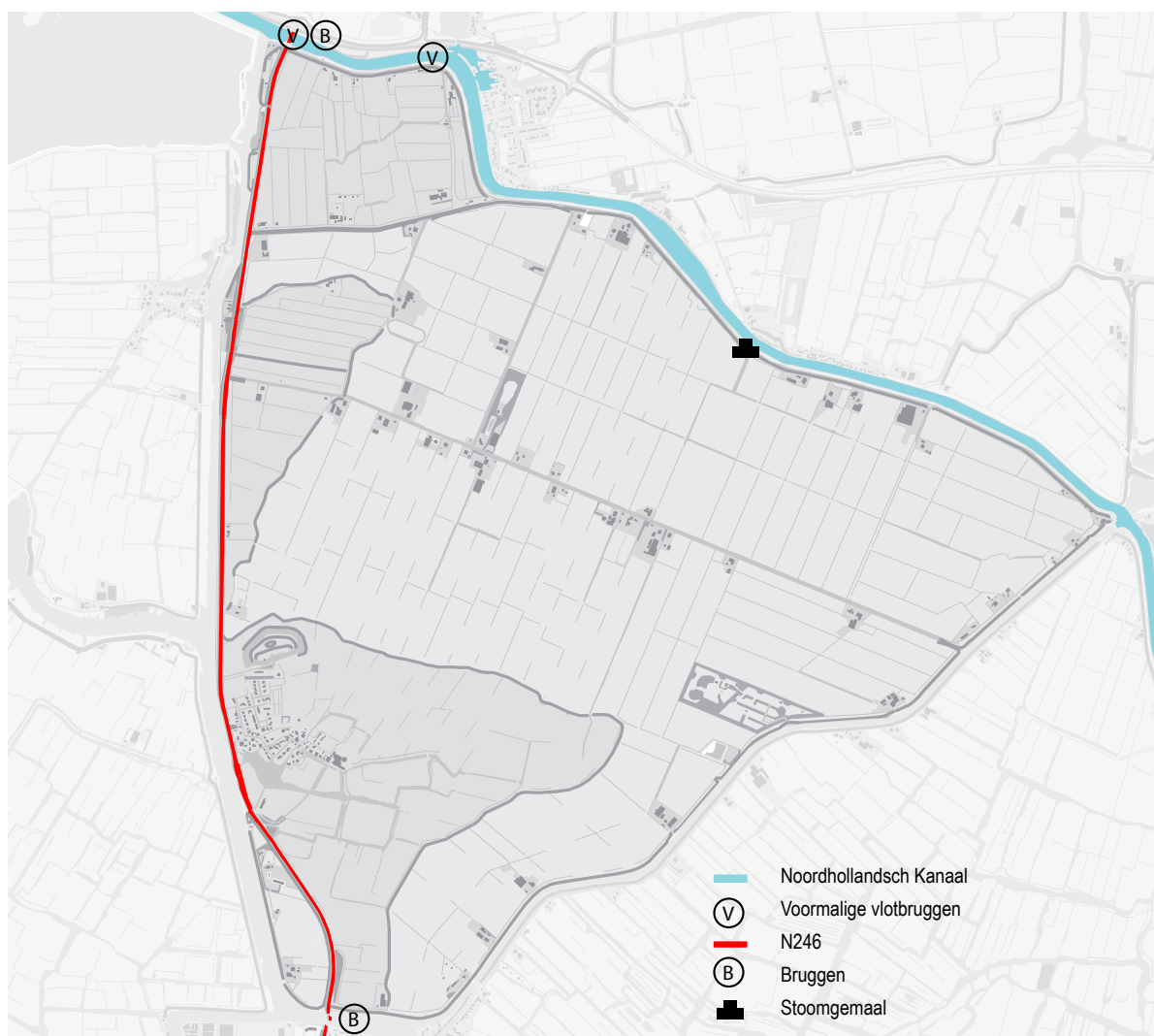
aangelegd. Veel van de oorspronkelijke elementen zijn in de loop van de tijd verdwenen.

N246

In 1960 werd de provinciale weg N246 aangelegd. De weg kwam een voor het grootste deel binnen het plangebied op de dijken langs de Markervaart en het Kogerpolderkanaal te liggen. Het karakter van de ringdijk is daarbij ingrijpend veranderd doordat de dijk een veel breder profiel kreeg. Op de kruin kwam naast de provinciale weg ook een vrijliggend fietspad te liggen. Met de aanleg werd de Starnmeer toegankelijker; de vlotbrug in het noorden werd vervangen door de Kogerbrug en in het zuiden werd de pont naar Westknollendam vervangen door de Beatrixburg.

STELLING VAN AMSTERDAM

De Stelling van Amsterdam is een militaire verdedigingslinie, bestaand uit forten en onder water te zetten lande. De linie is aangelegd in de periode van 1880 tot 1920 ter bescherming van Amsterdam. In de Starnmeer is het fort Markenbinnen met twee batterijen aangelegd, ter verdediging van de access (doorgang in de linie) die langs de Markervaart en naastgelegen dijk (nu N246) lag. Rondom het fort gold een verboden kring, waarbinnen niet gebouwd mocht worden. Het noordelijk deel van de Starnmeer was

Figuur 11: ontwikkelingen 19e en 20e eeuw

beoogd als inundatiegebied. De hoofdverdedigingslinie liep over de ringdijk langs de Markervaart, over de ringdijk langs het noordelijk deel van Markerpolder en sloot via een speciaal voor de stelling gebouwde liniewal aan op de ringdijk langs de Knollendammervaart. De liniewal is grotendeels afgegraven.

De inundatiegebieden konden onder water worden gezet via inundatiesluizen. Binnen de Starnmeer waren er drie inundatiesluizen. Eén sluis lag bij het fort ter hoogte van de Stierop, maar is niet meer in het landschap herkenbaar. Waarschijnlijk is bij de aanleg van de weg de westelijke inundatiesluizen gesloopt. Twee andere sluizen lagen ten noorden van de linedijk in de oostelijke Starnmeerdijk. Een is er in 1964 grotendeels afgebroken. De andere is nog herkenbaar in de Knollendammervaart. De inundatiekom is nog met grenspalen herkenbaar in de polder.

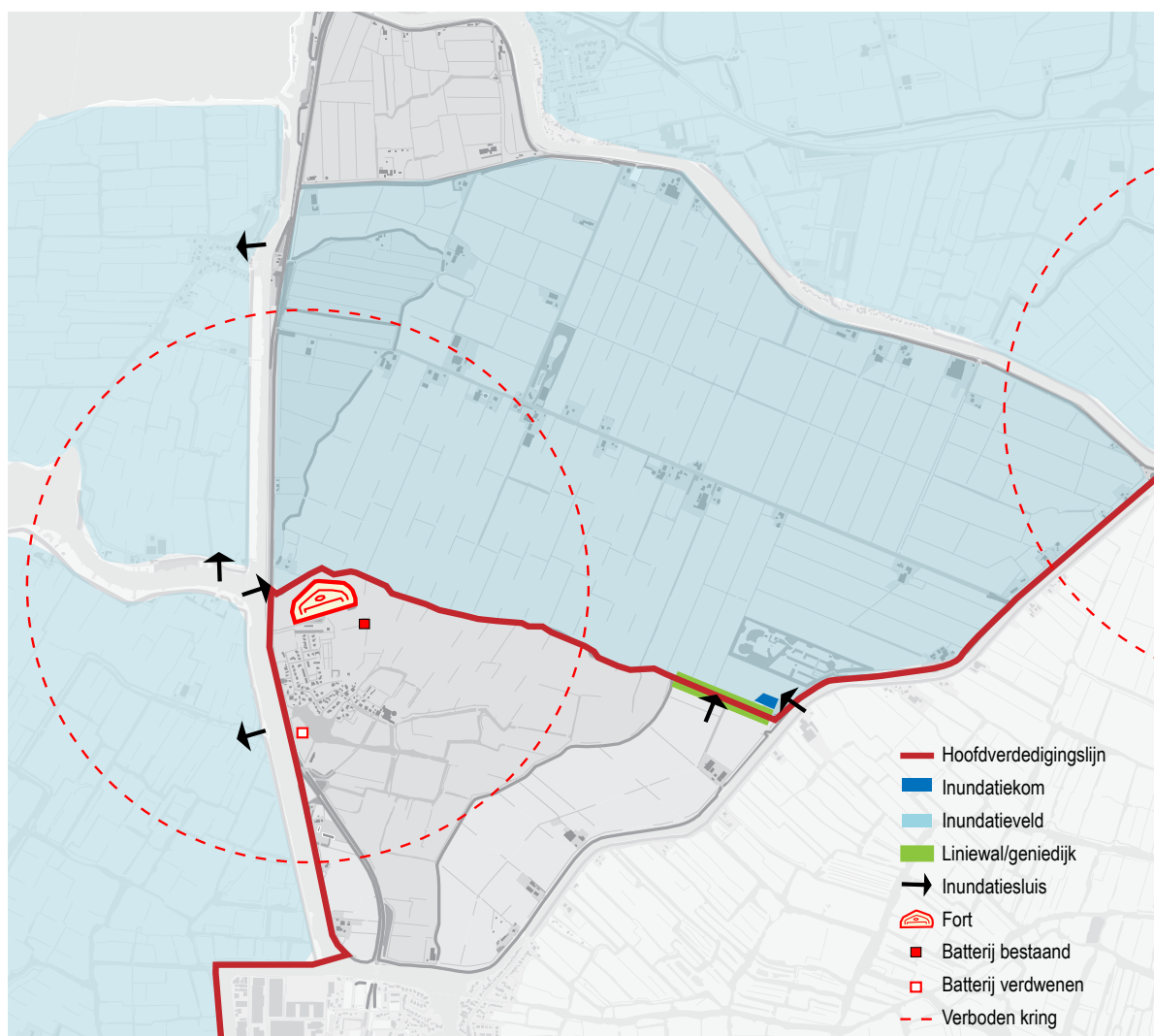
Het fort van Markenbinnen is een provinciaal monument, de gehele Stelling van Amsterdam is een door UNESCO erkend werelderfgoed. De stelling is als zodanig nooit gebruikt, wel is de Starnmeer in de tweede wereldoorlog gedeeltelijk onder water gezet. eerst in de meidagen van 1940 door het Nederlandse Leger, en vervolgens in 1944-1945 door de Duitse Wehrmacht.

Figuur 12: fort Markenbinnen

Figuur 13: Inundatiekom met grenspaal

Figuur 14: ontwikkelingen 19e en 20e eeuw

CULTUURHISTORISCHE OBJECTEN

Beschermde elementen

Beschermde elementen zijn cultuurhistorische objecten die een wettelijk beschermde status hebben. Ontwikkeling van deze objecten moet altijd met aandacht voor de onderdelen die bij de beschermde status horen. Er zijn verschillende overheden die een object kunnen beschermen.

UNESCO

De Stelling van Amsterdam is UNESCO Werelderfgoed. De provincie Noord-Holland is *sitholder*, een aantal van deze objecten is daarom ook provinciaal monument. Onder het UNESCO Werelderfgoed vallen alle onderdelen die bij de stelling horen, zoals fort Markenbinnen, de hoofdverdedigingslijn, de verboden kring en schootsvelden, liniewal, de twee batterijen en de inundatiesluizen met bijbehorende kom (zie figuur 14)

Rijksmonument

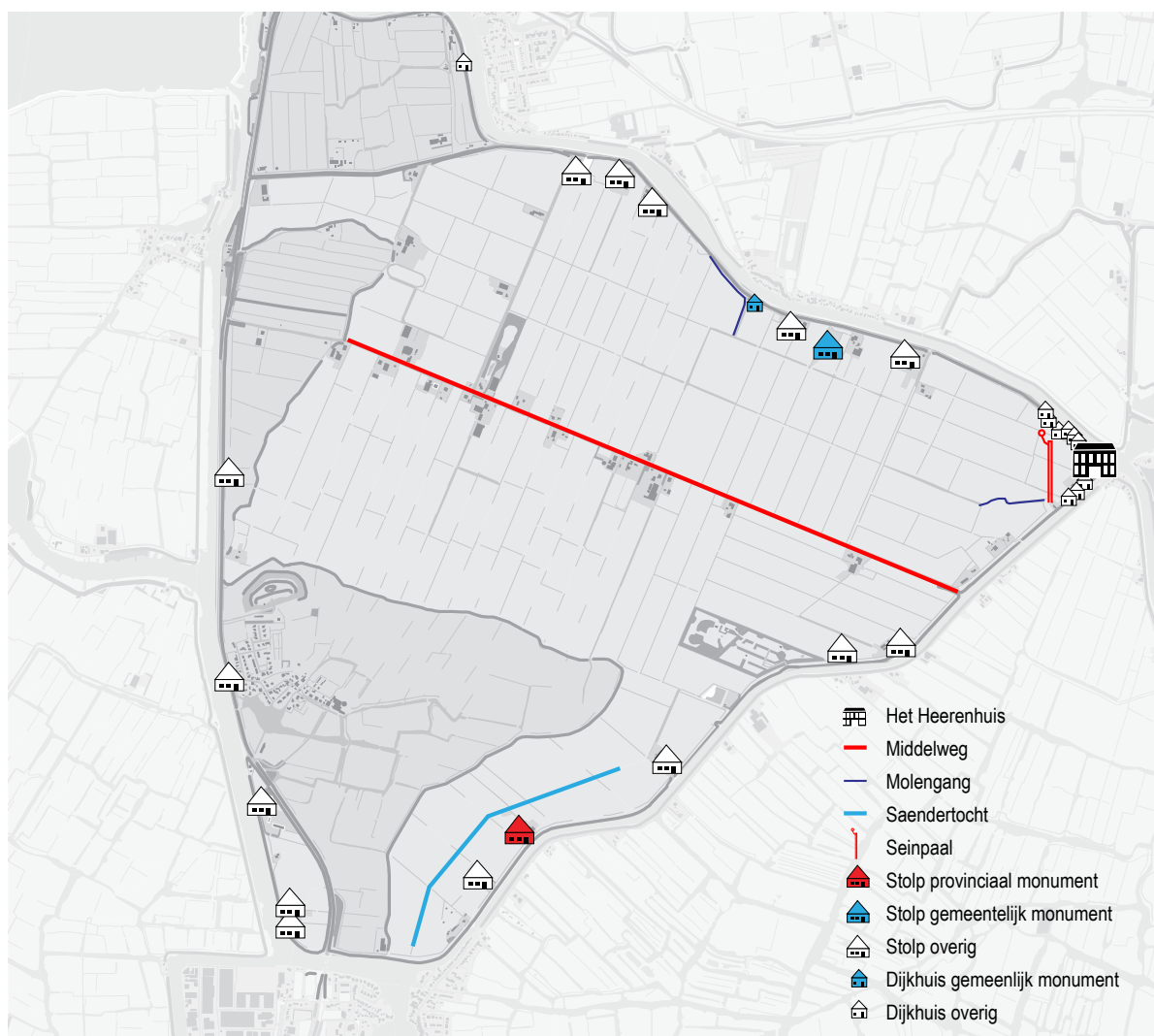
Het Heerenhuis Spijkerboor is een rijksmonument. Het is aan de dijk gebouwd als het polderhuis van het Waterschap Starnmeer en polder Kamerhop. De meeste vergaderingen van het waterschap werden

Figuur 15: het Heerenhuis

Figuur 16: seinpaal Spijkerboor

Figuur 17: beschermde cultuurhistorische elementen en waardevolle cultuurhistorische elementen (zie voor de munumenten behorende bij de Stelling van Amsterdam figuur 14)

hier gehouden. De Hensbeker van het waterschap uit 1730 staat nu tentoongesteld in het kantoor van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Het huidige gebouw stamt uit 1787. Het Heerenhuis heeft ook als veerhuis annex café en dorps huis gediend.

Provinciaal monument

Eén stolpboerderij uit 1870 (Starnmeerdijk 35). De boerderij is van architectuurhistorische betekenis vanwege de hoofdvorm, de gevelindeling, de detaillering en het materiaalgebruik. Het gebouw is van sociaalhistorische betekenis als intact gebleven – en daardoor zeldzaam geworden – element uit de geschiedenis van de landbouw en veeteelt in Noord-Holland (bron: Oneindig Noord-Holland.nl).

Aan het begin van de twintigste eeuw is een seinmast gebouwd ten behoeve van het seinstelsel van de Schermerboezem (op de plaats van de oorspronkelijke seinmast uit 1785). Met dit systeem kon vanuit één specifieke plek het stop-signaal doorgegeven worden aan een groot deel van Noord-Holland, om het malen op de Schermerboezem te stoppen.

De seinpaal bij het gemaal van het Starnmeer, ook wel seinpaal Spijkerboor genoemd, functioneerde als hoofdseinmast van het seinstelsel. Wanneer het boezemwater de (N.)A.P.-stand bereikte, werd van hieruit het stop-teken over de hele schermerboezem doorgegeven. Er mocht pas worden doorgemalen als bij het hoofdsein de boezem tot 10 centimeter onder (N.)A.P. was gezakt. Sinds het opheffen van het seinstelsel met behulp van seinpalen in de jaren zeventig is de mast niet meer in gebruik.

De ijzeren mast is ongeveer 25 meter hoog en rust in een vierkant betonnen voetstuk. Vier stalen hoeksteunen verstevigen de mast, die bestaat uit vier stalen hoekprofielen die horizontaal zijn gestijfd met behulp van stalen verbindingstukken. Aan de voorzijde bevindt zich een hijsinstallatie bestaande uit een lier en rails waarmee overdag de blauwe vlag gehesen kon worden. In de top bevindt zich een witte lamp om het sein 's nachts door te geven. (bron: Oneindig Noord-Holland.nl).

Gemeentelijk monument

Binnen de Starnmeer zijn er vier gemeentelijke monumenten, waarvan er twee langs de dijken staan:

- Een stolpboerderij uit 1884 (Starnmeerdijk 7) met langs de dijk een dubbele watergang met bomenwal er op, iets wat rondom de kavels in de Schermer vaker voorkomt.
- Een dijkwoning uit 1718 (Starnmeerdijk 5). Dit is de woning van de machinist van het oude stoomgemaal.

Waardevolle elementen

Waardevolle elementen hebben geen specifiek beschermde status, maar worden in het beleid van de verschillende overheden wel aangemerkt als van waarde voor de cultuurhistorie. Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet er aandacht zijn voor de karakteristieken van deze elementen.

Dit zijn rondom de Starnmeer de verschillende onderdelen van het veenpolderlandschap en het droogmakerijenlandschap. Het veenpolderlandschap wordt gekenmerkt door het eigen karakter van de restanten veenland binnen de droogmakerij (zie figuur 1), herkenbaar door de grillige verkavelingsstructuur met gerende, knikkende en gebogen percelen, landscheidingsdijken en de opzet van Markenbinnen als lintdorp.

Het droogmakerijenlandschap kenmerkt zich door de interne geometrische structuur en de grillige randen en het rationele patroon van wegen en waterlopen dat daar mee samenhangt, de vorm van de open ruimtes, de plaatsen van verdwenen molens en molen-tochten en de bebouwingsstructuur van erven met stolpboerderijen die aan deze structuren liggen (zie figuur 5). Binnen het plangebied liggen 16 stolpboerderijen langs de dijken, waarvan één een provinciaal monument is en één een gemeentelijk (zie figuur 17). Kenmerkende onderdelen van het wegen- en waterpatroon zijn de Middelweg als centrale as en de Saendertocht als onderdeel van de afwatering van de droogmakerij op de plaats waar vroeger de veenrivier de Wormer liep.

Figuur 18: stolp provinciaal monument

Figuur 19: stolp gemeentelijk monument

Figuur 20: dijkhuis gemeentelijk monument

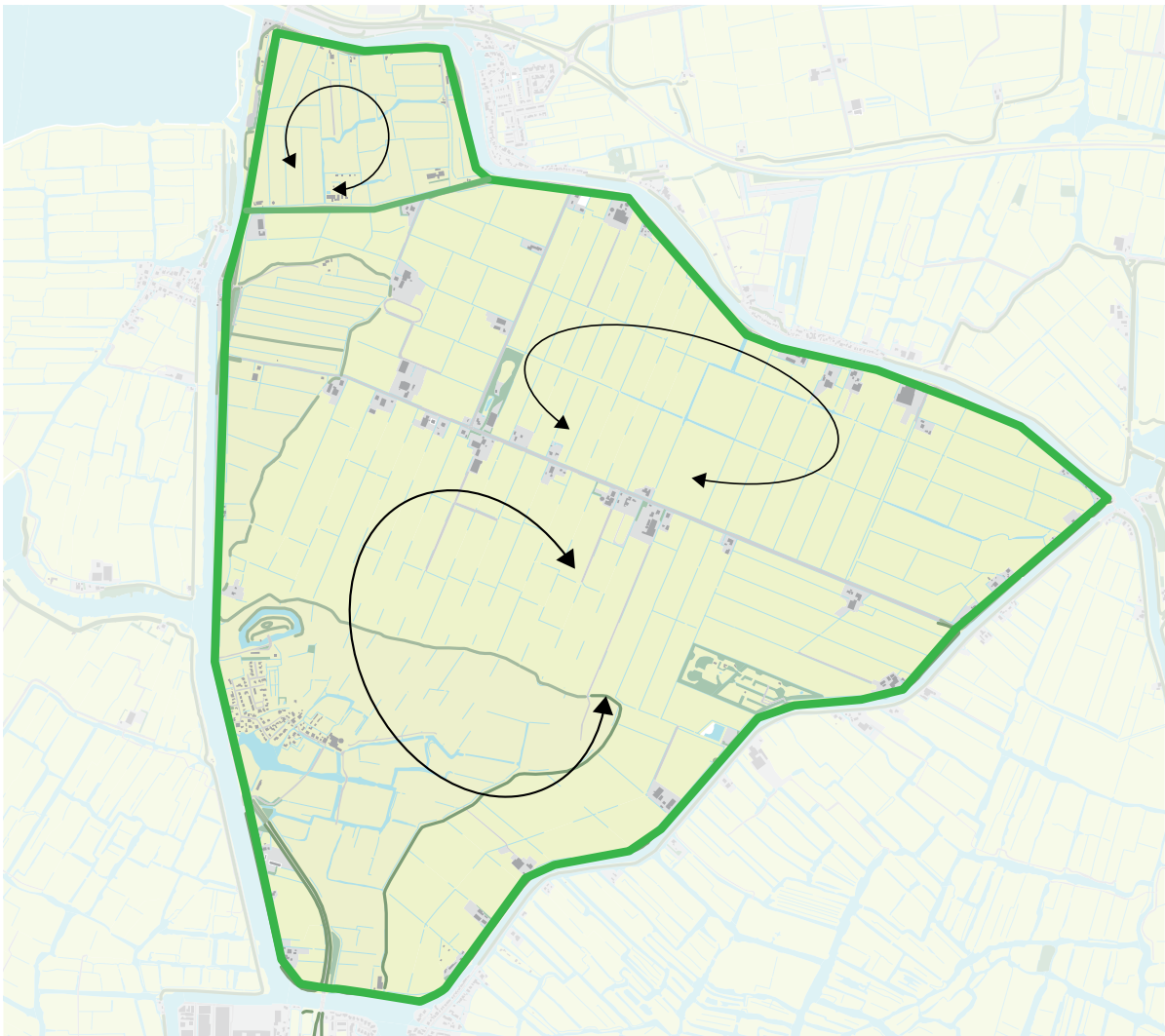
RUIMTEVORM

De beleving van de ruimte is bepalend voor de identiteit van het landschap. De ruimtevorm heeft grote relatie met de kernkwaliteit openheid en het ruimtelijke patroon dat bepalend is voor de identiteit van het landschap. Onderdelen zijn de schaal en mate van openheid van het landschap en de dorps- en of bebouwingstypologie (oriëntatie, patroon, ritme en korrel van de bebouwing). De ruimtevorm is een onderdeel van de ordeningsprincipes en is van belang voor de inpassing in de bredere omgeving.

RUIMTELIJKE OPBOUW

Het plangebied heeft een samengesteld karakter door de veenpolders binnen en rondom de droogmakerij Starnmeer. De structuur van het gebied is bepaald door de oude randen van het veenpolderlandschap en opgehangen aan de Middelweg als centrale as van de droogmakerij. De randen worden bepaald door de gegraven vaarten langs het plangebied en liggen door de dijken langs deze vaarten hoger dan het binnen gebied. De randen zijn open naar de omgeving toe, al wordt het zicht zomers soms belemmerd door hoge rietkragen.

Binnen in het plangebied bestaat het landschap uit open ruimtes van weides van het veenpolder- en droogmakerijenlandschap. Open ruimtes worden be-

Figuur 23: de ruimtevorm

grensd door de erven langs de Middelwegen de ringdijken die een scherpe begrenzing van de openheid vormen. Ook de oude ringdijk tussen de Kogerpolder en de Starnmeer vormt door zijn hoogte een scherpe grens. De kades langs de oude veenpolders binnen het gebied zijn wel herkenbaar maar vormen door hun geringe hoogte geen ruimtelijke grens.

De wegen en dijken binnen en rondom de polder zijn grotendeels onbeplant. Alleen langs de Markervaart, waar ook de provinciale N246 langs ligt, zijn er verspreid staande stroken opgaande beplanting. Deze beplanting is vooral functioneel van aard; het blokkeren van zicht of het begeleiden van verkeer.

De beplantingsstrook langs de Markervaart ter hoogte van het fort Markenbinnen lijkt het fort van de vaart af te screenen. In het verleden is hier vanwege de eis voor een vrij schootsveld zeker geen beplanting aanwezig geweest.

Figuur 24: de beplanting langs de N246 bij het fort

BEELDSTRUCTUUR

De beeldstructuur beschrijft de beeldbepalende elementen binnen het plangebied en hoe deze zich tot elkaar verhouden.

DIJKEN

De ringdijken geven het plangebied ruimtelijke samenhang en een heldere afbakening. Met name de buitenteen van de dijk die aansluit op de ringvaarten is sterk uniform in zijn verschijningsvorm met een flauw talud en lichte voorberm met riet aan de oever. Door de wijze van aanleg dwars door de veeneilanden aan de oostzijde is onderscheid te maken tussen de het oostelijke ringdijken en de westelijke.

Figuur 27: principeprofielen van de westelijke dijken met en zonder N246

Figuur 25: westelijke ringdijk zonder N246.

Figuur 26: westelijke ringdijk met N246

Westelijke dijken

Het verschil in hoogte tussen de kruin van de westelijke ringdijk met het maaiveld van het veenlandschap is naar verhouding klein. Gemiddeld is dit circa twee meter. De teensloot (soms met beschoeiing) ligt op wisselende afstand tot de as van de dijk aansluitend op de oorspronkelijk veenverkaveling. De bermbreedtes en de steilheid van het binnentalud wisselen hierdoor.

Ook de kruinbreedtes wisselen sterk. De oorspronkelijke weg op de ringdijken liep geheel rondom het plangebied en had een uniform profiel. De kruin was hierdoor oorspronkelijk overal even breed. Door de aanleg van de provinciale weg N246 met fietspad over een groot deel van de westelijke ringdijk is de kruin hier zeer breed. De weg ligt ook hoger dan de benodigde kadehoogte. Dit heeft als karakteristiek dat de weg door het extra hoogteverschil wel als dijk te herkennen is.

Het contrast tussen dit deel van de dijk en de dijken zonder weg is groot door het verschil in breedte. Dit is goed herkenbaar bij de kade aan de zuidwestzijde van Markenbinnen waar de N246 nog naast de dijk ligt.

Bij de Kogerpolder is de N246 rechtgetrokken, waardoor een deel van de ringdijk zonder de provinciale weg langs het water slingert. De dijk is hier bij de jachthaven en de aanlegplaatsen bij De Woude echter nauwelijks meer herkenbaar (zie figuur 28). De dijk aan de noordzijde van de Kogerpolder is weer wat breder door de aanleg en aanpassing van de dijken ten behoeve van het Noordhollandsch Kanaal. De taluds naar de teensloot zijn hier flauwer dan aan de oostzijde.

Figuur 28: dijk is bij de Woude nauwelijks herkenbaar. De legger loopt hier via de N247 waardoor de oorspronkelijke rand van de droogmakerij vervaagt.

Oostelijke dijken

De oostelijke dijken markeren de randen van de voormalige Stermeer. Het hoogteverschil tussen kruin en maaiveld is gemiddeld vier meter. De teensloot ligt langs de gehele lengte op uniforme afstand van de dijk. De kruinbreedtes zijn verder regelmatig. De taluds lopen vrij steil af in een lijn naar de teensloot. Hier en daar is een bermpje aan de teensloot aanwezig.

Figuur 29: het uniforme profiel aan de oostzijde

Figuur 30: principeprofielen van de noordelijke en zuidoostelijke dijken. op een klein aantal plaatsen is een deel van de teensloot gedempt

Dit profiel is in de loop der eeuwen zo gegroeid. In de bestekstekening van de oostelijke ringdijk (zie figuur 31, waarschijnlijk getekend door ingenieur Leeghwater) is het kenmerkende flauwe talud met voorberm richting de ringvaart te zien. Het heeft een talud van 1:3 naar een berm van circa 3,5 meter breed, met aansluitend de teensloot. De kruin is circa 5 meter breed ('15 voet op de Cruyn'). Het hoogteverschil tussen

kruin en maaiveld is 7 roeden, circa 2.10 meter.

Ook in latere profielen is een dergelijke opbouw terug te vinden, alhoewel bij latere ophogingen de berm steeds meer uit het beeld verdwijnt. Dit is goed te zien in de foto's die gemaakt zijn in 1976 in het kader van het *Onderzoek naar de veiligheid van de boezemkade van de Starnmeer en Kamerhop* (Centrum voor onderzoek waterkeringen, 1976). Waarschijnlijk is bij latere versterkingen deze ruimte gebruikt voor het aanbrengen van extra grond. De kruinbreedte is aan de oostzijde vrijwel gelijk gebleven en met name aan de noordzijde breder geworden. Om een beeld te krijgen van de oorspronkelijke ringdijk kan nog naar de Groene Dijk in de Kogerpolder worden gekeken. Duidelijk herkenbaar is de bredere binnenberm.

WATERSTRUCTUUR

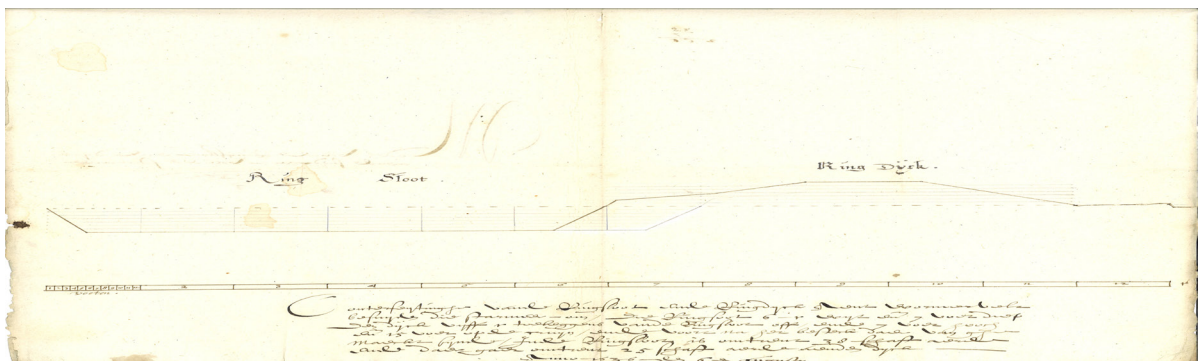
De vaarten langs het plangebied bepalen het karakter van de randen. Door het perspectief dat ze bieden op het (lager gelegen) binnengebied, de doorgaande routes die op de kruin van de dijken liggen en de waterroutes die de vaarten zelf bieden. De breedte van de vaarten en de inrichting van de oevers is daarbij van belang.

Het Kogerpolderkanaal is gemiddeld 30 meter breed. Het bestaat uit twee delen; het noordelijke deel heeft veel voorzieningen en beplanting tussen de weg en dijk, waardoor het water vanaf de doorgaande weg nauwelijks zichtbaar is. Bij het zuidelijke deel is er weids zicht op het water. Er is hier nauwelijks riet aan de kant van de Starnmeer. Het noordelijke deel heeft vooral harde beschoeiing.

De aansluitende Markervaart is met een gemiddelde breedte van 80 meter een stuk breder. Hier zijn rietoevers en soms wat bomen langs de weg aanwezig. Bij het zuidelijke deel voert de doorgaande weg van de dijk af.

Het Noordhollandsch Kanaal is hier gemiddeld 70m breed. Ook hier zijn de oevers vrij open, op een rietkraag hier en daar na. Bomen zijn er alleen op de particuliere erven.

De Knollendamervvaart is met 25 meter weer een stuk smaller en heeft veel meer opgaand riet langs de oevers, waardoor het water soms nauwelijks zichtbaar is.

Figuur 31: bestekstekening dijkprofiel Starnmeer (1636) (bron: beeldbank Noord-Hollands Archief)

Figuur 32: Kogerpolderkanaal en Alkmaardermeer

Figuur 33: Markervaart

Figuur 34: Noordhollandsch Kanaal

Figuur 35: Knollendammervaart

ERVEN

In het kader van de dijkversterking kijken we vooral naar de bebouwing en erfopbouw van de gebouwen langs de dijken; hier kan de dijkverbetering effect op hebben. Deze erven verschillen in opzet met erven binnen de polder omdat ze in de huidige situatie vaak al reageren op de dijken.

Binnen de bebouwde kom

Woningen bij Markenbinnen zijn met de achterzijde naar de dijk gelegen. Dichte groene erfbeplanting en een bomenweide bepalen het wegbeeld. Een teensloot scheidt de woningen van de dijk.

Bij Spijkerboor zijn de woningen wel aan de dijk gelegen en er op georiënteerd. Kenmerkend hier zijn de dijkhuizen, de voorgevel ligt aan de kruin van de dijk, de achtergevel komt uit op het maaiveld van het binnendijkse land. Soms liggen de woningen aan de dijk op een terp.

Figuur 36: achterkanten van erven grenzen aan de dijk bij Markenbinnen

Figuur 37: dijkwoningen in Spijkerboor

Vrijliggende erven

Buiten de twee kernen liggen erven verspreid langs de dijken. Dit bestaat vooral uit boerenerven. De oorspronkelijke boerenerven bestaan uit een hoofdgebouw, vaak een stolpboerderij, op de dijk georiënteerd, enkele bijgebouwen en een siertuin voor het hoofdgebouw. Langs de zijkanten en soms aan de achterzijden is er vaak een erfsingel van opgaande beplanting. Modernere erven zijn groter en hebben steeds vaker geen erfbeplanting meer. Bij de oorspronkelijke erven loopt de teensloot altijd voor het erf langs. Bij modernere uitbreidingen en sommige woonerven ontbreekt deze teensloot en loopt deze achter het erf langs. Een enkele woning (Kogerpolder en bij het gemaal) is een dijkwoning.

Figuur 38: boeren erf met teensloot, siertuin en erfsingel

Bij de lagere ringdijken in het oude veenland is de oprit van de erven meestal haaks op de dijk. Bij de iets hogere dijken aan de noord en zuidoostzijde van het plangebied lopen opritten wisselend haaks op en parallel aan de dijk.

BEPLANTING

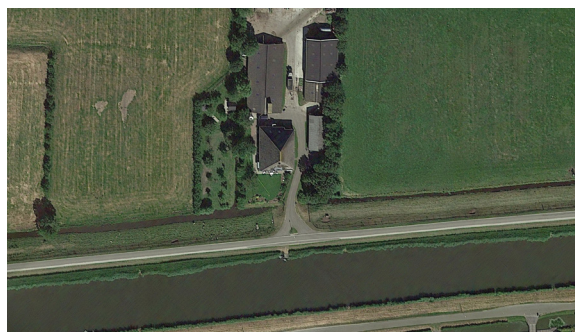
Binnen de Starnmeer bestaat de groenstructuur vooral uit erfbeplanting rondom de vrijliggende woonerven, agrarische bedrijven en een camping. Daarnaast is er een groenstructuur rondom en in de woonkern Markenbinnen.

HOOGSPANNINGSMASTEN

De 1e lijn hoogspanningsmasten is aangelegd in de jaren 20 van de vorige eeuw. De huidige masten dateren uit de 1e helft van de jaren 60. Als autonome structuur loopt de hoogspanningslijn dwars door de polder, parallel aan de Markervaart/Korgerpolderkanaal. De hoogspanningsmasten torenen overal boven het landschap uit.

OVERIGE ELEMENTEN LANGS DE DIJKEN

- Veerpont Bij De Woude/bij Spijkerboor
- Beatrixbrug en Kogerbrug
- Schulpstuw (uitvinding van ri. J.C. Buijze, octrooi 1963) bij Kogerbrug (tbv compartimentering)(waarschijnlijk rond 1990)
- Brug bij polder Wormer-Spijkerboor
- Jachthaven/recreatiegebied en aanlegplaatsen bij De Woude
- Sluis of compartimenteringswerk bij Starnmeerdijk 37/zuidzijde tegenover Oost-Knollendam

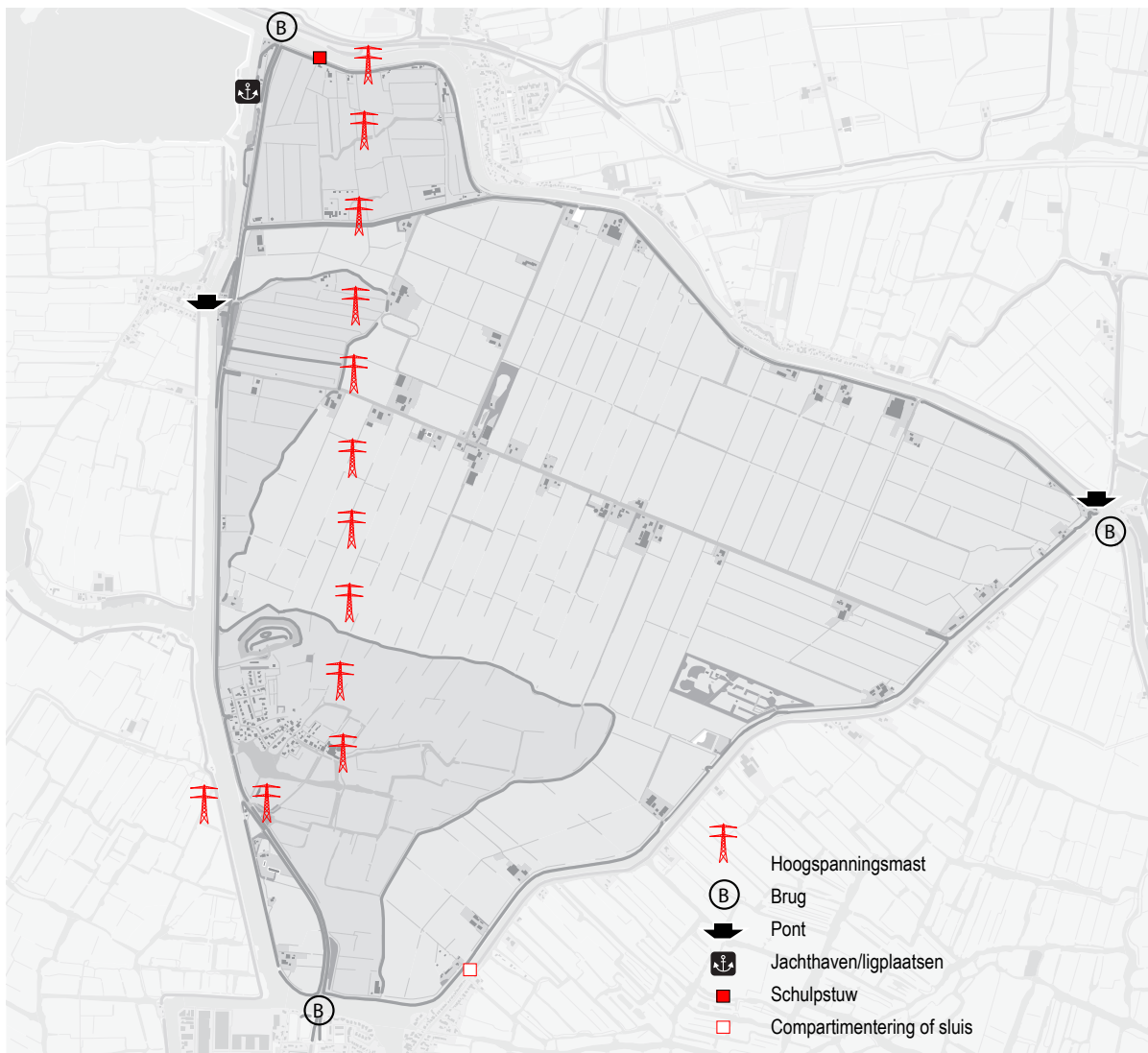
Figuur 39: inrit haaks op de dijk

Figuur 40: inrit parallel aan de dijk

Figuur 41: hoogspanningsmasten binnen de Starnmeer

Figuur 42: Hedendaagse elementen langs de dijken

AANBEVELINGEN

Dit hoofdstuk geeft aanbevelingen voor de inpassing van de dijkversterking in de context van cultuurhistorie. Op basis van een aantal pijlers die de cultuurhistorische waarde bewaken wordt voor de verschillende onderdelen beschreven waarmee rekening moet worden gehouden met de dijkverbetering. Waar mogelijk wordt daarbij ingegaan op welke wijze dit zou kunnen.

ALGEMEEN

Het doel van de inpassing is om de cultuurhistorische waarden van het plangebied te bewaken en herkenbaar te houden en waar mogelijk zelfs te versterken met de uitvoering van de dijkverbetering. De cultuurhistorische waarde volgt uit de analyse die is beschreven in het vorige hoofdstuk en is aan de hand daarvan onder te verdelen in de volgende pijlers:

- Dijkprofiel
- Landschapstypen
- Cultuurhistorische objecten
- Beleving langs routes

Hieronder worden deze pijlers verder toegelicht.

DIJKPROFIEL

De dijken langs de randen van het gebied hebben cultuurhistorische waarde door hun rol in de ontstaansgeschiedenis van de huidige indeling van het gebied met veenpolders en droogmakerijen. Het profiel van de dijken is op veel plaatsen in de loop der jaren opgehoogd en verstevigd in grond. Soms is daarbij het herkenbare profiel behouden gebleven, soms is het vervaagd. De kern en het trace van de dijk heeft daarmee cultuurhistorische (en archeologische) waarde. Dijkverbetering in grond en behoud van het dijkverloop heeft daarom de voorkeur.

Bij de dijkverbeteringen moet het uitgangspunt zijn samenhangende profielen voor de ringdijk te realiseren en te herstellen waar mogelijk. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de westelijke dijken (sectie A) en de noordelijke en zuidoostelijke dijken (sectie B).

SECTIE A

Deze sectie betreft de ringdijken langs de veenpolders. De dijken verschillen nu afhankelijk van de omgeving. Het uitgangspunt is dat er een herkenbare samenhang komt in het gehele dijktraject aan de westzijde van het plangebied, vanaf de Kogerbrug in het noorden tot aan de Beatrixbrug in het zuiden. Dit zou ook moeten gelden voor de kades die niet onderdeel van de legger zijn. Het samenhangende beeld bestaat uit een herkenbare kruin en een herkenbaar talud dat een duidelijke rand vormt van deze sectie van de Starnmeer. Door dit talud is het hoogteverschil tussen de dijk en de omgeving zichtbaar. Eventuele bermen zijn vrijwel horizontaal en gaan subtiel over naar het maaiveld. De afstand van de teensloot mag wisselen, maar reageert op de omgeving, bijvoorbeeld op de maat van de verkaveling. De kruin mag in breedte verschillen. Aandachtspunt is het beter herkenbaar maken van de dijken rondom de Woude, hier zijn ze nu nauwelijks herkenbaar.

SECTIE B

In sectie B vormen de dijken de rand van de droogmakerij. Aan alle zijden is er een vergelijkbaar profiel met een relatief grotere hoogte en een steiler talud in vergelijking met de dijken aan de westzijde. Kenmerkend is de zichtbaarheid van de teensloot vanaf de kruin. Dit principe moet overeind blijven; er moet altijd een steil talud herkenbaar zijn en vanaf de kruin moet men in de teensloot kunnen kijken.

De inpassing van de steunberm is daarom afhankelijk van de breedte. Bij een korte steunberm wordt de berm zo horizontaal mogelijk aangelegd, bij een

- Herkenbare kruin
- Zeer flauwe lage vrijwel horizontale berm, aansluiten in steek talud op maaiveld

Figuur 43: principeprofielen dijkverbetering sectie A

lange berm is een aflopend talud nodig om de sloot te kunnen waarnemen.

Het doel is om uniformiteit langs het hele tracé toe te passen, een eenduidige bermbreedte en een heldere, waarneembare overgang met het achterliggende polderland te maken. Afwijkingen binnen het uniforme profiel vallen doelbewust op.

LANDSCHAPSTYPEN

De ringdijken zijn onderdeel van de karakteristieken van de veenpolders en de droogmakerij. Daarnaast hebben ze een sterke verankering in de omgeving die waarde heeft. Deze relatie met de omgeving moet daarom ook zoveel mogelijk behouden blijven. Hieronder worden de uitgangspunten voor de inpassing benoemd.

RINGDIJKEN

De ringdijken zijn onderdeel van een stelsel van dijken dat de Starnmeer en de veenpolders omringen. De omliggende dijken zijn vaak lager dan de ringdijken langs de vaarten. Van belang is dat er ook in de nieuwe situatie een herkenbare aansluiting blijft van de ringdijken binnen het plangebied op de te verbeteren ringdijken.

VAARTEN

De (ring) vaarten (het boezemwater) waarlangs de te verbeteren dijken liggen zijn eveneens waardevol. De vaarten moeten herkenbaar blijven door in de nieuwe situatie de breedte van de vaart en het karakter van de oevers terug te brengen.

VERKAVELING

Kenmerkend voor het gebied is het verschil in verkaveling tussen de veenpolders en de droogmakerij. Dit zal naar verwachting na de dijkverbetering niet veranderen. Het uitgangspunt is dat de verkaveling aansluit op de teensloot zoals ook in de huidige situatie wordt

aangesloten.

HOOGTEVERSCHILLEN

De hoogteverschillen in het gebied zijn ook gevolgen van het verschil in veenpolders en de droogmakerij. De inrichting van de ringdijken zoals beschreven bij de dijkprofielen draagt bij aan de herkenbaarheid van deze hoogteverschillen. Wanneer de randen als zodanig duidelijk herkenbaar zijn is de beleving van de hoogteverschillen van het achterland ook beter waarneembaar.

MOLENGANGEN EN MOLENPLAATSEN

Mogelijk worden de molengangen iets aangetast door de dijkverbetering. Uitgangspunt is altijd de herkenbaarheid van de loop en hoogteligging van de molengang zo goed mogelijk aan te laten sluiten of terug te brengen in de nieuwe situatie. Behoud van de molenplaatsen en de herkenbaarheid daarvan is een uitgangspunt, waarbij ter hoogte van de oorspronkelijke bovenmolens voor de uitvoering gecontroleerd moet worden of de bovenwaterloop nog in de dijk aanwezig is.

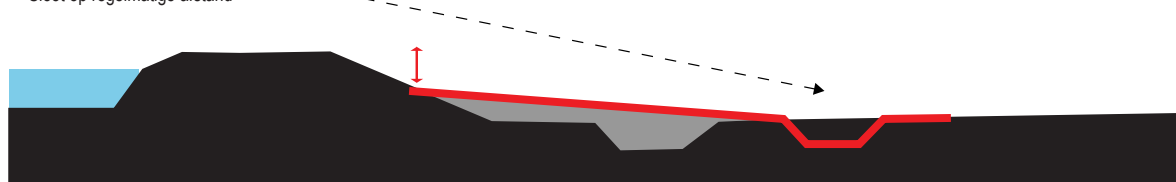
ERVEN

Voor de inpassing van een steunberm die erven langs de dijk aantasten is het wenselijk dat de erfopbouw weer terugkomt. Dat wil zeggen eerst een teensloot, dan erfbeplanting en een siertuin en dan het hoofgebouw dat op de dijk georiënteerd is.

Wanneer de kenmerkende opbouw niet teruggebracht kan worden zal per erf maatwerk plaats moeten vinden. Bij woonerven is het dan mogelijk de teensloot achter het erf te leggen. Bij (boerderij)erven blijft de teensloot bij voorkeur behouden bijvoorbeeld middels een constructie in de berm. Erfbeplanting komt terug rond de (boerderij erven). Maatwerk is specifiek belangrijk bij de cultuurhistorische erven.

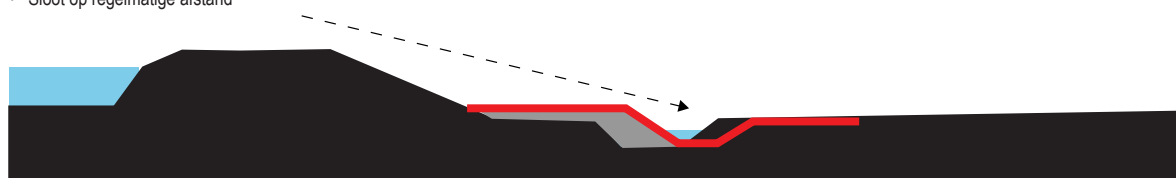
Bij brede berm:

- Zicht vanaf kruin op sloot
- Duidelijk hoogteverschil kruin/berm
- Herkenbare kruin: verhoogde rand in het landschap
- Aansluiten insteek talud op maaiveld
- Sloot op regelmatige afstand

Bij korte berm

- Zicht vanaf kruin op sloot
- Duidelijk hoogteverschil kruin/berm
- berm zo horizontaal mogelijk
- Sloot op regelmatige afstand

Figuur 44: principeprofielen dijkverbetering sectie B

DIJKHUIZEN

Dijkhuizen hebben veelal een bijzondere waarde voor de Starnmeer, met name rondom de kern Spijkerboor. Aanpassingen in het talud betekenen hier aantasting van deze huizen of diens relatie met de dijk. Hier moet gezocht worden naar andere oplossing voor de dijkversterking waarbij de huizen in de huidige vorm kunnen blijven staan.

AANSLUITING WEGEN EN TOERITTEN OP DIJK

Wegen en toeritten worden zoveel mogelijk hersteld in oorspronkelijke vorm. Langs de westrand zijn alle aansluitingen haaks. Langs de Noord- en Zuidoost rand zijn de aansluitingen van wegen haaks en kan in de aansluiting van toeritten gevarieerd worden tussen haaks op en parallel aan de dijk.

AANSLUITING OUDE DIJKEN

Waar oude dijken en kades op de ringdijk aansluiten blijft de hiërarchie en het onderscheid tussen ringdijk en andere dijken en kades behouden. De ringdijk is daarbij de continue-doorlopende lijn. De aansluitingen zijn scherp, dat wil zeggen dat de dijken niet aan elkaar versmeerd worden door het grondwerk.

BOMEN

Er zijn geen waardevolle boomstructuren langs de dijken. Waar incidentiele bomen ten behoeve van de dijkverbetering moeten verdwijnen hoeven deze niet terug te komen, tenzij het gaat om door de gemeente als monumentaal bestempelde bomen. Wel moeten bomen in de siertuinen en erfsingels van de erven op een vergelijkbare manier terug komen in de nieuwe situatie.

CULTUURHISTORISCHE OBJECTEN

Voor cultuurhistorische objecten zoals de seinmast en de onderdelen van de Stelling van Amsterdam geldt dat zij in eerste instantie zoveel mogelijk op hun huidige plaats blijven staan. Mocht hierdoor het object niet meer functioneren, zichtbaar zijn of een onhaalbare constructie nodig zijn, dan kan er worden gekozen om de objecten te verplaatsen en in de nieuwe situatie op vergelijkbare manier weer terug te laten komen.

BELEVING LANGS ROUTES

Over de dijken liggen doorgaande wegen en de ringvaarten zijn vaarroutes. Het huidige open beeld karakteriseert deze routes en een vergelijkbaar beeld zal terug moeten komen na de dijkversterking. Dit betekent vanaf de wegen zicht op het lager liggende land en het naastgelegen water, zonder belemmerd te worden of een te kunstmatig karakter (zichtbare constructies en damwanden in de oevers). Vanaf het water is er zicht op zachte oevers of een rietkraag waar dit nu ook het geval is.

BRONNEN

Wij zijn dank verschuldigd aan Diederik Aten voor het overdragen van kennis, het aanleveren van stukken uit het archief en het aanreiken van bronnen voor het opstellen van deze rapportage.

BOEKEN

- Zee van Land, De droogmakerij als atlas van de Hollandse landschapsarchitectuur. Reij.W, Steenbergen.C, Aten.D (2005). Wormerveer, Nederland: bv Kunstdrukkerij Mercurius
- Het Starnmeerboek 1643-1993, uitgave van de oudheidkundige vereniging 'Graft-De Rijk' i.s.m De Spijkerboorder Gemeenschap, Cor Booy, 1993
- Lofwaardighe dijkckagies en miserabele polders, Een financiële analyse van landaanwinningsprojecten in Hollands Noorderkwartier, 1597-1643, Han van Zwet, 2009, uitgeverij Verloren
- Onderzoek naar de veiligheid van de boezemkade van de Starnmeer en Kamerhop, Centrum voor Onderzoek Waterkeringen (A-76.002), 1976m RAA, archief Waterschap Het lange Rond, inventarisatienummer 1727
- Starnmeer en Kamerhop inventarisatienummer 399 'ligger afwatering', Waterschap Het lange Rond, 1925, Regionaal Archief Alkmaar, t.g. 84.2.042, archief Waterschap
- Provinciaal Beeldkwaliteitsplan Stelling van Amsterdam, DHV bv Feddes/Olthof landschapsarchitecten bv, In opdracht van de provincie Noord-Holland, September 2008
- Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit, provincie Noord-Holland, Haarlem, September 2010
- Beeldkwaliteitsplan Graft-De Rijk, Bügel Hajema Adviseurs in opdracht van de gemeente Graft-de Rijk, 19 mei 2008

WEBSITES

- ...die water keert: <https://www.bibliotheek.nl/catalogus/titel.124251684.html>
- Binnenwaeters gewelt: http://waterlandsarchief.nl/archieven-en-documentatie?option=com_maisinternet&view=maisinternet&Itemid=1005&mivast=131&miadt=131&mizig=134&miview=ldt&milang=nl&micols=1&misort=last_mod%7Cdesc&mires=0&mizk_alle=binnenwaeters%20gewelt
- Provinciale Monumentenlijst: https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Cultuur_en_Erfgoed/Downloads/Provinciale_monumentenlijst
- <https://www.regionaalarchiefalkmaar.nl>
- <http://noord-hollandsarchief.nl>:
 - Figuur 4 1 kaart: gedrukt; 41 x 56,5 cm, door: Anoniem, Bilhamer, Joost Janszoon (1521-1590), Beeldsnyder, Joost Janszoon (1521-1590), Noord-Hollands Archief / Provinciale Atlas - Kaarten en kaartboeken, NL-HlmNHA_560_000641_G
 - Figuur 6: 1 kaart: kopergravure; 46 x 53 cm. , door: Stierp, Claes (Nicolaas) Vastensz. (Vastersz.) (geadmiteerd 1636; werkzaam 1636-1650), Noord-Hollands Archief / Provinciale Atlas - Kaarten en kaartboeken, NL-HlmNHA_560_001200_G
 - Figuur 7: Molen aan de Zaan. Tekst prentbriefkaart: "Groeten uit de Zaanstreek". Achterzijde kaart vermelding: Markenbinnen, door: Anoniem, Noord-Hollands Archief/ Provinciale Atlas – Prentbriefkaarten, NL-HlmNHA_162_2650_0891
 - Figuur 31: profieltekening Starnmeerdijk 1636, Noord-Hollands Archief
- <https://www.google.nl/maps>
- www.topotijdreis.nl
- <https://maps.noord-holland.nl/>
- <https://nl.wikipedia.org>

COLOFON

TITEL: Dijkverbetering Starnmeer
SUBTITEL: Cultuurhistorische onderbouwing
PROJECTNUMMER: 351260
DOCUMENTNUMMER: SWNL0216932
REVISIE: D01
DATUM: 28 november 2017

AUTEUR(S): Maurits Hooiveld, Durk de Vries

E-MAIL ADRES: durk.devries@sweco.nl

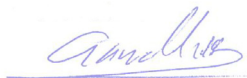
GECONTROLEERD DOOR: Durk de Vries

PARAAF GECONTROLEERD:

GOEDGEKEURD DOOR: Andries Makkinga

PARAAF GOEDGEKEURD:

CONTACT: **SWECO NEDERLAND B.V.**
Robijnstraat 11
1812 RB Alkmaar
Postbus 214
1800 AE Alkmaar
+31 88 811 66 00
www.sweco.nl

